

A tanulók szókincsének vizsgálata

A nevelői szobákban magyartanároktól gyakran elhangzik, hogy a tanulók szókincsé szegényes. Nagyon sokszor még a mindennapi beszédben használatos szavakat és kifejezéseket sem értik meg, nem ismerik a jelentésüket. Rengeteg időt kell szómagyarázatokkal tölteni, kevés marad az irodalmi alkotások feldolgozására.

Az évről évre ismétlődő panaszok késztettek arra bennünket, hogy közelebbről megvizsgáljuk a 6. osztályos tanulók szókincsét. A felmérés anyagát azokból a szavakból és kifejezésekből állítottuk össze, amelyek tanév folyamán a tananyagban, gyakorlatokban előfordultak, tehát a tanulók már találkoztak velük.

A tanulókkal a következő felmérőlapot töltöttük ki:

SZÓKINCÉS-SZÓISMERET 6. osztály

1. Kapcsold össze az azonos jelentésű szavakat!

<i>suhanc</i>	<i>fősvény</i>
<i>nyoszolya</i>	<i>kötél</i>
<i>pányva</i>	<i>fiatal</i>
<i>bajnok</i>	<i>ágy</i>
<i>zsenge</i>	<i>hitetlen</i>
<i>zsugori</i>	<i>fiatal fiú</i>
<i>gerlice</i>	<i>győztes</i>
<i>pogány</i>	<i>galamb</i>

8/

2. Állapítsd meg a felsorolt szavak jelentését! Húzd alá a helyes választ!

<i>szemfényvesztés</i>	= vakság, bűvészkedés, képmutatás
<i>buzogány</i>	= virágzat, fegyver, tornaszer
<i>szik</i>	= sós talaj, legelő, kőzet
<i>tors</i>	= fűcsonk, befejezetlen mű, hamis
<i>kuvasz</i>	= házőrző kutya, madár, ketrec
<i>ösztvér</i>	= sovány, kövér, nagy
<i>parlag</i>	= tiszta folyadék, kemény sajt, megműveletlen terület
<i>kecsegtet</i>	= hiteget, kedvel, fényesít

8/

3. Melyik a kakukktojás? Húzd alá!

- izgatott, felindult, feszült, ideges,*
- ijedős, szorongó, gyáva, félénk*
- kap, keres, örököl, szerez*
- gondolat, elképzelés, megoldás, ötlet*
- érzékeny, fogékony, okos, nyitott*
- messzi, távoli, eltávolított, félreeső*
- bátorság, vakmerőség, önfegyelem, hidegvér*
- megállapodik, egyezséget köt, megegyezik, módosít*

8/

4. Szinonima-keresés

Minden oszlopban 10 fogalom van. Minden oszlopban álló fogalomnak egy hasonló felel meg a második és harmadik oszlopból is. Keresd ki a fogalmakat! Írd le a megfelelő kombinációkat!

1. alapít	1. vagyontalan	1. megragad
2. szegény	2. meglepődik	2. létrehoz
3. csodálkozik	3. bandukol	3. értelmes
4. okos	4. olykor	5. megfejt
5. megy	4. rájön	5. megint
6. néha	6. majd	6. utána
7. hozzáér	7. kövér	7. baktat
8. kitalál	8. megfog	8. elhízott
9. azután	9. eszes	9. álmélkodik
10. testes	10. terem	10. nincstelen

10/

5. Szómagyarázat

Jelöld meg a helyes magyarázat betűjelét!

talizmán	a) varázserejűnek hitt, írással ellátott tárgy b) apró ékszer c) keleti szent könyv d) babonás imádatlalt szentként tisztelt tárgy, különös ruhadarab	szelindek	a) megbízhatatlan személy b) nagy, zömök testű, erős kutya c) vízszintes gerenda d) az Ob környékén élő nép
icce	a) 2,5 cm-nyi hosszérték b) fedeles, füles kancsó c) kb. 8 dl-nyi űrmérték d) bor kimérésére szolgáló edény	lantorna	a) hangszer b) nyeles szerszám c) marha szárított hólyagjából készült hártya d) lápon élő növény
dervis	a) mohamedán kolduló szerzetes b) kényúr c) csemege édesség d) kiabáló szenvedély	zsombok	a) mocsárból, lápból kiemelkedő alacsony tömör növénycsoport b) sárga virágzatú növény c) színházban nézőtéri ülőhely d) vallásos ének
boglya	a) kúpalakú szénából rakott rakás b) díszes gomb c) gömbformájú virágzat d) tüskés gynnövény	vékonypéznű	a) szegény b) sovány c) indulatos d) selymes

8/

6. A meghatározásokhoz válaszd ki a megfelelő fogalmat a felsoroltakból!

- a) Bosszankodik, dohog magában.....
b) Hirtelen pillanatnyi bosszúságot érez, kellemetlenül meglepődik valami miatt, azaz.....
c) Aki hirtelen és rövid idegi kisebb megbotránkozást érez valaki vagy valami miatt, azaz.....
d) Megfontol, meggondol valamit döntés előtt, azaz.....
e) Betegen gunnyaszt, azaz.....
(kornyadozik, megütözik, füstölög, mérlegel, megütődik)

5/

7. Gyűjts szinonimákat a következőkhöz! Legalább hármat írj!

álnok:
korhely:
ödöngött:
sebbel-lobbal:
sopánkodik:

5/

8. Magyarázd meg a következő szavak jelentését!

lovagias:
toportyán:
sóvárgó:
tarsoly:
lebzsel:

5/

9. Keresd meg az ellentétes jelentésű párját!

beszél:
indul:
épít:
hoz:
sír:
virrad:
nehéz:
sűrű:

8/

10. Közismert idegen szavakat látsz. Mit jelentenek magyarul:

centrum
operáció
portré
reklamál
koncentrál
parodizál
dumál
terrorizál
frizsider

8/

11. Gyűjtsd odaillő jelzőket a „barátságos” szó helyett!

..... fogadtatás
..... arc
..... figyelmeztetés
..... lakás
..... otthon
..... vidék

6/

12. Írd be a mondatba az odaillő szót!

(*ízetlen-íztelen, antikvárium-akvárium, helyiség-helység, egyenlőre-egyelőre, egyhangúan-egyhangúlag*)

a) elfogadták a határozatot.
b) lakásunkből áll.
c) A mi falunk elég nagy.....
d) Ez szerintem tréfa volt.
e) Az étel ma nagyon
f) Ezt a könyvetvettem.
g) A kis halak vidáman lubickolnak
h) Sikerkült az almátszétvágni.

8/

13. Gyűjtsd össze és írd be a mondatokba a legjellemzőbb igéket!

Aki illedelmesen eszik, az , aki mohón, az
aki jó étvágygal, az , aki bőségesen, az
aki mértéktelenül, az aki finnyáskodva, az
tréfásan kifejezve.....

7/

14. Szólásértelmezés. Melyik a kakukktojás?

A négy szólás közül három ugyanazt jelenti, a negyedik nem. Válaszd ki az utóbbit!

- a) Legény a talpán.
Állja a sarat.
Nyeregben érzi magát
Megállja a helyét.
- b) Forr az epéje
Majd szétveti a düh.
Dül-fül mérgében
Rosszmájú
- c) Kútba esik.
Dugába dől.
Füstbe megy.
Fából vaskarika.
- d) Átlát rajta.
Nem látja a fától az erdőt.
Veséjébe lát.
Tisztában van vele.
- e) Lopja a napot.
Nem szakad meg a munkában.
Léhűtő.
A jég hátán is megél.

5/

15. Készíts 10 tagú szólánccot! A szó utolsó betűje legyen a következő szó első betűjével.
vas

10/

Összes pont: 110/

A feladatok megoldása gyenge közepesre sikerült.

Fel.	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	Ö.
%	79	70	61	89	90	74	35	35	94	54	51	52	15	60	96	62

A leggyengébben az *eszik* ige rokon értelmű változatainak önálló beírása sikerült, egyet sem írt be 38%, egyet írt be 30%, kettőt 15%, hatot 7%, hetet 7%. A gyenge eredmény oka az utólagos ellenőrzéskor derült ki, nem ismerik a rokon értelmű változatok jelentésárnyalatait.

Gyenge lett az a feladat is, amelyben rokon értelmű változatokat kellett gyűjteni a megadott szavakhoz.

A szó	egyet írt	kettőt írt	hármát írt	háromnál többet írt
álnok	15,3%	7,6%	23%	56,1%
korhely	38%	15,3%	7,6%	39,1%
ödöngött	7,6%	7,6%	46,5%	38,3%
sebbel-lobbal	0%	15,3%	46,5%	38,2%
sopánkodik	53,8%	15,3%	15,3%	15,6%

A szómagyarázat is hasonló eredményt hozott. A *lovagias* szót 53,8%, a *toportyánt* 53,8% a *sóvárgót* 30,7% a *tarsolyt* 46,5%, a *lebzselt* 7,6% magyarázta helyesen. A tanulóknak csak a fele tudta helyesen megoldani azt a feladatot, amelyben a *barátságos* jelzőt kellett helyettesíteni más szóval a felsorolt főnevek mellett. A *fogadtatáshoz* 84,6%, az *archoz* 64,5%, *figyelmeztetéshez* 0%, a *lakáshoz* 38,4% az *otthonhoz* 46,5%, a *vidékhez* 61,5%, talált másik megfelelő szót.

Nem ismerik kellően a közhasználatú idegen szavakat sem. A *centrum* szót 7,6%, az *operációt* 100%, a *portrét* 15,3%, a *reklamált* 30,7%, a *koncentrál* szót 23%, a *parodizált* 38,4% a *dumál* szót 92,3%, a *terrorizált* 30,7%, a *frizsider* szót 76,9% tudta megfelelő magyar szóval helyettesíteni.

Nehezen ismerték fel a hasonló jelentésű szavak között az egyetlen eltérőt. (3. feladat) Az eredmény 21–46,5% között mozgott. Nincsenek ugyanis tisztában a jelentések között lévő különbségekkel. Valószínűleg természetesnek vették a szavak ismeretét, eszünkbe sem jutott őket magyarázni.

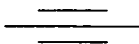
Közepes eredményt hozott a szólások értelmezése is. A mai beszédben ritkábban fordulnak elő, ezért nem ismerik őket kellően.

Általában azokat a feladatokat oldották meg jobban, amelyeknél a választ a megadott lehetőségek közül kellett kiválasztani, nem volt szükség nyelvi fantáziára, illetve a válaszok segítettek a helyes értelmében.

A felmérés egyértelműen mutatja, hogy a szókincsfejlesztésre nagyobb gondot kell fordítani. A jelenleginél több szógyűjtő, szómagyarázó, a nyelvi fantáziát fejlesztő gyakorlatot kell végeztetni.

A sok tévészés, videózás, az olvasás drasztikus csökkenése kedvezőtlenül alakítja tanulóink szókincsét. A nyelvi kifejezőképesség romlása pedig hatással van a tanulók iskolai teljesítményére, nehezebben értik meg a tankönyvek szövegét, nehezebben tudnak számot adni ismereteikről. Az iskolai kudarcok egyik oka, hogy a tanulók egyre kevésbé képesek könnyedén és pontosan használni anyanyelvüket.

Modern világunkban nagyon fontos a jó kommunikáció, ezért a magyartanároknak mindent meg kell tenni, hogy tanítványaik szépen és választékos tudjanak beszélni. Ehhez pedig nagyobb mennyiségű aktív szókincsre van szükség.

CSICSELYNÉ KORBELY ZSUZSANNA
Szlovák Általános Iskola
Szarvas

Az aradi vértanúk ünnepe

Tavaly ezzel az irodalmi műsorral tisztelegtünk október 6. emléke előtt. Méltó megünnepléséhez most örömmel adjuk közre.

Október 6.

1. *Zene:* Európa csendes, újra csendes (1., 2. és 6. versszak)

2. KOSSUTH LAJOS KIÁLTVÁNYA

1849. augusztus 11.

A nemzethez

„A szerencsétlen harcok után, melyekkel Isten a legközelebbi napokban meglátogatta e nemzetet, nincs többé remény, hogy az egyesült osztrák és orosz nagyhatalmasságok ellen az önvédelem harcát a siker reményével folytathassuk.

Íly körülmények között a nemzet életének megmentése s jövőjének biztosítása egyedül a hadsereg élén álló vezértől várható, ezennel tudtára adom a nemzetnek, magam s a minisztérium nevében ezennel a kormányról lelépek, s a legfőbb polgári s katonai kormányzati hatalmat Görgey Artúr tábornok úrra ruházom.” (Részlet)

3. GÖRGEY BESZÉDE AZ ARADI HADITANÁCSON

1849. augusztus 11.

„A mi pénztáraink pedig üresek, egészen üresek, hiányoznak a légénység ellátásához szükséges készletek, lőszerünk pedig alig elégséges egy kiadósabb csatanapra. – Mindezeket előrebocsátva megkérdem: megmenthetjük-e, még fegyveres kézzel a hazát? Azt mondom: nem!

Ilyen körülmények között a fegyverletételre, mégpedig az orosz csapatok előtti feltétlen fegyverletételre szavazok.

Barátaim! Előre látom, hogy talán milliók, az elvakultságtól vezetve vagy az országot sújító határtalan nyomorúságot teljes egészében nem ismerve, milliók árulással fognak vádolni.” (Részlet)

4. *Görgey Artúr* 1849. augusztus 13-án Világostól északra, a szállósi malom közelében letette a fegyvert *Rüdiger* cári tábornok előtt. A többi honvédevezérnek Haynau a császári hadak főparancsnoka, Magyarország teljhatalmú ura nem kegyelmezett.

5. *Haynau:* „Véget ért a magyarországi és erdélyi hadjárat és meghódolás, és meg van az a kellemes érzésem, hogy egyes-egyedül az én személyemnek köszönhető az ellenség megsemmisítése...

*Paszkevic*s amnesziát követelt mindnyájuknak, kereken megtagadtam, csak a légénységnek adtam meg, örmeszteről lefelé... a vezéreket felköttem... az osztrák tiszteteket agyonlötvetem... Egy évszázadig nem lesz több forradalom Magyarországon, mert gyökerestül irtom ki a gázt. Utasításaim nincsenek, de teljhatalmam van, korlátlanul rendelkezhetem a király nevében.”